

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 4, 2021 | 29.04.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.3](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.3)

УДК 330.88:(101.8+004.9)

Н. М. Краус,

*д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів та економіки,
Київський університет імені Б. Грінченка
ORCID ID: 0000-0001-8610-3980*

К. М. Краус,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри управління,
Київський університет імені Б. Грінченка
ORCID ID: 0000-0003-4910-8330*

В. Л. Осецький,

*д. е. н., професор, професор кафедри економічної теорії, макро- та мікроекономіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0001-5104-1070*

ШЕРИНГОВА ЕКОНОМІКА: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ МОДУС, УНІВЕРСУМНІСТЬ І НОВЕЛІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ВІРТУАЛЬНИХ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМАХ

N. Kraus

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Finance and Economics, Borys Grinchenko Kyiv University*

K. Kraus

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management, Borys Grinchenko Kyiv University*

V. Osetskyi

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economic Theory,
Macro- and Microeconomics, Taras Shevchenko National University of Kyiv*

SHARING ECONOMY: INSTITUTIONAL MODE, UNIVERSALITY AND NOVELIZATION OF THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP ON VIRTUAL DIGITAL PLATFORMS

У статті авторами висловлено думка про те, що універсумності змісту становлення та розвитку цифрового підприємництва на віртуальних цифрових платформах спільного користування, набуває загальнодержавного значення. Розроблено інституціональний модус шерингової економіки України в умовах віртуальної реальності.

Представлено авторське бачення ланцюгових зв'язків економіки спільного споживання в Україні, серед чого названо: "ідея – цифрове виробництво – ринок інновацій"; "е-влада – е-бізнес – Суспільство 5.0"; "повноваження – ресурси – відповідальність"; "деофшоризація – детіньовизація – деолігархізація – дерегуляція – децентралізація – демонополізація" (модель "бд"); "знання – цифрові вміння – цифрові навички – цифрові

компетенції – Освіта 5.0 – креативний, висококваліфікований працівник”. Визначено ризики застосування шерингових моделей для функціонування цифрового підприємництва в умовах віртуальної мобільності.

Аргументовано дослідженням статті, що ефективність шерингової економіки та її інститутів забезпечується лише за умови: конструктивного підходу до налагодження взаємодії цифрового бізнесу, е-науки та е-держави; підвищення якості правових інститутів; забезпечення високого рівня людського капіталу та формування цифрової людини. Якість інститутів шерингової економіки в Україні повинна створюватися за рахунок інституціональних цифрових трансформацій на основі наступних процесів: оновлення (рекомбінація діючих/традиційних інститутів); створення (проектування) нових інститутів цифрового розвитку; імпорт запозичених цифрових інститутів; цифрова трансформація існуючих неформальних інститутів спільного користування у нові формальні інститути (і навпаки); цифрова адаптація існуючих формальних інститутів спільного користування до нових неформальних (і навпаки).

Авторами запропоновано інституціональну цифрову трансформацію економіки, в напрямі становлення цифрового підприємництва, що функціонувала б на віртуальних цифрових платформах, шляхом реформування системи існуючих інститутів й відносин, як “зверху”, так і “знизу”. Висловлена думка про те, що модернізація “зверху” повинна передбачати створення державними інститутами регуляторів та інструментів реалізації і підтримки проєктів шерингової економіки. Уряд країни має здійснювати цілеспрямовану політику підтримки інституціональних перетворень задля становлення шерингової економіки. Модернізація “знизу” повинна являти собою поступову еволюцію економічних відносин відповідно до мотивації безпосередніх їх учасників. У кожному з випадків варто створювати відповідні інститути розвитку цифрового підприємництва в економіці спільного користування.

In the article, authors express the opinion that the universality of the content of the formation and development of digital entrepreneurship on virtual digital shared platforms is gaining national importance. The institutional mode of sharing economy of Ukraine in the conditions of virtual reality is developed.

Author’s vision of the chain links of the consumer economy in Ukraine is presented, among which are named: “idea – digital production – innovation market”; “E-government – e-business – Society 5.0”; “Authority – resources – responsibility”; “Deoffshorization – childishness – deoligarchization – deregulation – decentralization – demonopolization” (model “6d”); “Knowledge – digital skills – digital ability – digital competencies – Education 5.0 – creative, highly skilled worker”. The risks of using sharing models for the functioning of digital entrepreneurship in the conditions of virtual mobility are determined.

It is argued by the study of the article that the efficiency of sharing economy and its institutions is ensured only by: a constructive approach to the interaction of digital business, e-science and e-state; improving the quality of legal institutions; ensuring a high level of human capital and the formation of digital person. The quality of institutions of sharing economy in Ukraine should be created through institutional digital transformations based on the following processes: renewal (recombination of existing/traditional institutions); creation (design) of new institutes of digital development; import of borrowed digital institutions; digital transformation of existing informal public institutions into new formal institutions (and vice versa); digital adaptation of existing formal shared institutions to new informal ones (and vice versa).

Authors propose an institutional digital transformation of the economy, in the direction of digital entrepreneurship, which would operate on virtual digital platforms, by reforming the system of existing institutions and relations, both “above” and “below”. The opinion is expressed that modernization “from above” should provide creation by state institutes of regulators and tools of realization and support of projects of sharing economy. The government should pursue a purposeful policy of supporting institutional transformations for the establishment of sharing

economy. Modernization “from below” should be a gradual evolution of economic relations in accordance with the motivation of their immediate participants. In each case, it is necessary to create appropriate institutions for the development of digital entrepreneurship in sharing economy.

Ключові слова: шерингова економіка; модель шерингу; підприємництво; віртуальні цифрові платформи; інституціональний модус.

Key words: sharing economy; sharing model; entrepreneurship; virtual digital platforms; institutional mode.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інноваційні процеси, що супроводжуються ознаками спільного користування технологічним обладнанням різними суб'єктами господарювання, вибудовуються з врахуванням тих національних особливостей економічного й соціально-політичного розвитку, які мають місце в сучасних умовах віртуальної мобільності. Саме з цих причин не існує ідеальної та єдино правильної стратегії розвитку шерингової економіки та інноваційно-цифрового підприємництва.

Активними учасниками трансформаційних процесів національних цифрових платформ, що функціонують на засадах спільного користування під впливом віртуальної мобільності виявилися такі європейські країни, як: Фінляндія, Німеччина, Італія, Велика Британія, Франція та Нідерланди. Всі вони, незалежно від економічної ситуації, відчувають постійну потребу у покращенні технологічних позицій шляхом розвитку саме шерингової економіки. Це пов'язано з тим, що хоч і економіки даних країн є конкурентоспроможними в частині інноваційно-цифрового розвитку, та все ж варто іноді і зменшувати витрати, підприємницькі ризики в ході продукування інноваційних продуктів/послуг, які в порівнянні з бюджетом створення ноу-хау є невиправданими, визначені невеликим розміром та людськими ресурсами. За існуючих глобалізаційних викликів, віртуальної реальності, яка до того ж посилилась в результаті COVID-19, відкритості національних економік й динамізму цифрової трансформації, стає актуальною та все більш запитуваною економіка спільного використання (шерингова економіка).

Відповідно цифрова трансформація світової економічної системи та існуючий динамізм глобалізаційних процесів впливають і на розвиток інституціональної архітектури економіки України шерингового типу. Ті зміни, що відбуваються в глобалізованому світі вимагають від уряду України стратегічних коректив, спрямованих на активізацію інноваційно-цифрового потенціалу, структурної і комплексної модернізації економіки в частині якісної роботи цифрових платформ з метою забезпечення конкурентоспроможності економіки спільного користування національного типу. З цих причин, питання універсальності змісту становлення та розвитку цифрового підприємництва на віртуальних цифрових платформах спільного користування, набуває загальнодержавного значення. Пошук шляхів прискорення роботи на цифрових платформах спільного користування українського типу лежить в площині з'ясування саме універсальності інституціонального модусу шерингової економіки України. Саме ця обставина й визначає актуальність нашої теми статті та обумовлює її науково-практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Із дослідженням загальних аспектів становлення цифрового підприємництва на засадах економіки спільного користування та інституціоналізації інноваційно-цифрового бізнесу в умовах віртуальної реальності пов'язані імена Е. Авдокушина [1], Н. Андрусак [2–3], Л. Болдиревої [4], Р. Бошма [5], І. Брітченко [6], О. Голобородька [7], О. Криворучко [8], Н. Краус, К. Краус [9–12], Ю. Ковальчук [13], П. Леоненка [14], О. Манжури [15–18], О. Марченка [19–20], М. Однорога [21], В. Осецького, Е. Рогової, Е. Ткаченка [22], О. Шпикуляка [23] та ін..

Разом з тим, значна кількість питань, таких наприклад, як робота на цифрових платформах, як системо утворювальних субстанціях і матрицях шерингової економіки; інституціональний модус шерингової економіки України в умовах віртуальної реальності; інституціоналізація шерингової економіки в Україні, залишаються недостатньо дослідженими й потребують глибокого вивчення. До того ж, відсутнє чітке уявлення того, чи стане шерингова економіка новим витком в економічному майбутньому розвитку України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Запропонувати авторське бачення інституціонального модусу шерингової економіки України в умовах віртуальної реальності. Проаналізувати практичні можливості, корисності і особливості реалізації від роботи за моделлю шерингу на цифрових платформах. Представити ланцюгові зв'язки на яких повинна будуватися економіка спільного споживання України. Представити авторське розуміння інституціоналізації шерингової економіки України крізь призму інститутів оновлення нових інститутів цифрового розвитку, імпорт запозичених цифрових інститутів, цифрової трансформації існуючих неформальних інститутів спільного користування у нові формальні інститути (і навпаки), цифрової адаптації існуючих формальних інститутів спільного користування до нових

неформальних (і навпаки).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Шерингова економіка – це цифровий тренд в економіці, який формує нову інноваційну модель споживання. Вона швидкими темпами поширюється в сучасному світі, створюючи нову миттєву комунікаційну взаємодію, яка доступна через застосунок потужностей Інтернету. Зокрема аналіз форм близькості, що був представлений науковцем Р. Бошме (табл. 1) дещо потребує зміни акцентів в результаті нової віртуальної реальності, що вкоренила останні роки позиції.

Таблиця 1.
Аналіз форм “близькості” за Р. Бошме [5, с. 71]

Форми “близькості”	Вимір	Недостатність близькості	Надлишок близькості	Шляхи вирішення
Інституціональні	Довіра, яка базується на інститутах	Опортунізм	Блокування та інерція	Інституціональний аудит і балансування
Організаційні	Контроль		Бюрократія	Системи зі “слабкими” зв’язками
Соціальні	Довіра, що базується на соціальних відносинах		Відсутність економічного обґрунтування	Змішання “закорєнєлих” і ринкових відносин
Когнітивні	“Розрив” у знаннях	Неправильне розуміння	Нестача джерел новизни	База знань з різними, але комплементарними особливостями
Географічні	Відстань	Відсутність просторових зовнішніх ефектів	Нестача географічної відкритості	Зміна локальних і внутрішніх зв’язків

В економіці спільного користування простір і час конструюються гравцями та визначаються у віртуальній реальності й націлені на пришвидшене становлення віртуальної мобільності. Головними гравцями на цьому “полі” виступають шерингові Інтернет-платформи. Завдяки таким Інтернет-майданчикам, що з’єднують величезну кількість членів суспільства, і дозволяють створювати довіру в режимі онлайн, шерингова економіка реалізує свої споживчі цінності не лише як безпосереднє втілення нового виду бізнесу в рамках Індустрії 4.0, а й як продукт нового етапу інформаційної революції. Цифрова платформа – це системоутворювальна субстанція, матриця шерингової економіки.

Цифрові платформи активно впливають на всі ланки суспільного життя, в якому індивіди все частіше діляться товарами, знаннями, грошима, навичками, мережами, контентом та іншими споживчими цінностями, за рахунок швидкості отримання необхідного блага, а також довіри, яке забезпечується платформами, які надають шукані блага та найголовнішими є відчутне відображення змін споживчих цінностей людини. Цифрова платформа – це новітня структура реалізації цієї споживчої цінності. Розвиваючись на принципах самозбагачення, цифрові платформи кардинальним чином змінюють не лише кількісні, а й якісні визначення цього процесу. При цьому вони сприяють популяризації ідеї спільного користування, відновлюючи при цьому довіру у суспільстві, у якому вони звикли звертатися за необхідними речами скоріше до магазинів, аніж один до одного. Перелік таких шерингових цифрових платформ, суб’єктів шерингової економіки вже налічує тисячі проєктів по всьому світу.

У доповіді, підготовленій групою аналітиків *Price-waterhouseCoopers*, автори [24] визначають економіку спільного споживання як таку, що об’єднує “компанії, які застосовують бізнес-моделі, базовані на наданні доступу до чогось на ринках, які функціонують за принципом “peer-to-peer”. У цій моделі учасники-споживачі платять за право тимчасового використання (доступ) ресурсу, який належить іншим учасникам (їх автори теж називають споживачами), тоді як компанія просто зводить тих та інших разом на одній цифровій платформі. Всі ці визначення мають загальну змістову базу – взаємодія, колабораціонізм, кооперативізм, проте при поглибленому дослідженні мають дещо відмінний зміст [1].

Зазначимо, що ні в теорії, ні на практиці поки не вироблено єдиного загальноприйнятого терміну для позначення цієї сучасної бізнес-моделі. Отже, мова йде про утвердження якісно нового поняття – поняття «спільне споживання», яке з’явилося в економічній літературі в період фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. разом з формуванням нових бізнес-структур. Як показує практика, кризові явища, що відбуваються в економіці, тільки посилюють цю тенденцію: люди змушені переглядати своє ставлення до витрат, а з іншого боку – проводити ревізію своїх можливостей.

Сьогодні в умовах розвитку цифрових технологій можливість по новому поглянути і оцінити економіку спільного споживання, переглянути її інклюзивний потенціал, стає найважливішим якісним фактором оптимізації споживчих витрат і суттєво підвищити якість життя, використовуючи принципи спільного споживання. Спільне споживання вже не в одиничних спорадичних, а в масових масштабах здійснюється на основі управління платформами екосистеми, в поєднанні з розробкою цифрових технологій

і бізнес-моделей використовують переваги шерингових ефектів, які дозволяють концентрацію численних учасників та мають вирішальне значення для успіху цифрових платформ. Для цифрових платформ, створених в Україні, які можна ідентифікувати прискоренням динаміки економічних процесів, характерно те, що більшість з них представляють собою платформи для проведення транзакцій, а не інноваційні або інтегровані платформи.

Поширення в Україні цифрових даних і платформ може створити багато можливостей для розвитку шерингової економіки. Інфраструктура, яка надається платформами, може забезпечити зростання ефективності зв'язку, операцій, обміну інформацією і взаємодії економіки спільного споживання. Завдяки онлайн-сервісам споживачам немає необхідності купувати товар для отримання доступу до нього. Доступність товарів і послуг збільшується щодо вартості, і відносно швидкості їх надання.

Такий підхід органічно вписується в образ життя споживачів-міленіалів, або покоління Y (народжених в 1980–1990 рр.), і наступного покоління Z, для яких отримання вражень, мобільність і можливість висловити свою індивідуальність важливіше статусного споживання. Вплив шеринг-моделі не обмежується цифровізацією ряду галузей, він системний і багатоаспектний. При цьому шеринг-моделі не просто покращують показники, а трансформують економічні відносини, причому в найрізноманітніших сферах: міське середовище, міський громадський транспорт, туризм, оренда комерційної нерухомості та обладнання. Розвиток подібних напрямів, які несуть системні зміни і впливають на розвиток країни в цілому, є критично важливими для економічного зростання країни, оскільки саме вони забезпечують так званий Паретто-ефект: 20% зусиль, які дають 80% результату.

За оцінками експертів, футурологів в Китаї, одному зі світових лідерів економіки спільного споживання, в перспективі до 2025 р. поширення шеринг-моделі буде забезпечувати зростання ВВП на рівні 1,5–2% в рік і породить 5–10 нових Інтернет-гігантів. Динаміка розвитку шеринг-сервісів в Китаї свідчить, що дана країна має всі шанси стати важливим учасником світового переходу до шеринг-економіки. Зростання шерингової економіки змінює й обличчя європейського бізнесу: створює можливості для нових учасників і проблеми для діючих гравців та шукає шляхи їх вирішення для всіх зацікавлених сторін. Дослідження, проведене в 2016 р. на замовлення Європейської комісії [25] засвідчило, що поширення шерингової економіки в Європі прискорюється, темпи її зростання приблизно вдвічі перевищили темпи, які очікувалися в результаті глобальних досліджень PwC в 2014 р. Аналітики PwC прогнозують, що шерингова економіка в Європі протягом найближчого десятиліття стане яскравим «маяком зростання» на тлі нового нормального економічного зростання в Європі (*shining beacon of growth amid a “new normal” of lower growth across Europe*). Очікується, що до 2025 р. зростання шерингової економіки буде здійснюватися більш 10 млрд. транзакцій щорічно, за винятком лише сектора професійних послуг за запитом (*on-demand professional services*) [1].

Саме цифровізація економіки різко збільшила агрегацію використання нових моделей споживання. Ефект масштабу досягається за рахунок використання численних агрегованих даних. Саме зручність цифрових платформ стимулює зростання споживання за рахунок зручності доступу, швидкості виконання, пропозиції нових товарів та послуг. Зростання ролі і впливу цифрових платформ створюють низку компромісних питань, які кидають виклик традиційному розумінню бізнесу та політики [26]. Це змінило правила організації бізнесу в частині становлення цифрового підприємництва й призвело до впровадження нових мережевих платформ на засадах економіки спільного користування – шерингової економіки, що зумовили зміни парадигми споживання.

З цих причин вважаємо, що уряду України потрібно сконцентрувати свою увагу на побудові загальної моделі шерингової економіки України тобто її каркасу та модусу. Вважаємо за потрібне зазначити, що модус (від лат. *modus* – вигляд, образ, спосіб, міра) означає прояв, різновидність, норму або спосіб якоїсь дії чи процесу. Базуючись на традиційній логіці під модусом будемо розуміти різновиди силогізмів (висновків), що визначені кількістю, якістю, формою і взаємозалежністю їх посилок та висновків [27, с. 598]. Свого часу Декарт модусами називав атрибути і якості, що впливають на субстанцію або вносять в неї “різні відтінки”. Порядок, число і тривалість вважаються модусами мислення. Модус – це стан субстанції та необхідний наслідок атрибутів. Модус різниця від атрибуту через невід’ємну якість предмету, без якої предмет не може ні існувати, ні мислитись. Інтелект і свобода вибору теж є модусами мислення економіки спільного використання.

Деякі філософи називають модусами поняття, які не маючи здатності до самостійного існування, залежать від субстанції. В нашому випадку мова йде про інституціонально-антропологічну субстанцію, а саме: людину творчу, індивідуума-новатора, індивідуума-інноватора. Поняття модуса виражає залежність одиничних речей від інституціонально-антропологічної субстанції, тобто інституціональний модус можна трактувати як стан, одиничний прояв інституціонально-антропологічної субстанції, це те, що “існує в іншому і проявляється через це інше”.

Запропонований нами на рис. 1 інституціональний модус шерингової економіки України є таким, що розкриває зміст нескінченного ланцюга причин та наслідків мережевої взаємодії на цифрових платформах з метою отримання нових можливостей від спільно використання техніко-технологічних потужностей. Пізнання розвитку цифрового підприємництва крізь візуальний зріз інституціонального модусу шерингової економіки означає пізнання необхідних проявів єдиної і постійно змінюваної інституціонально-антропологічної субстанції.

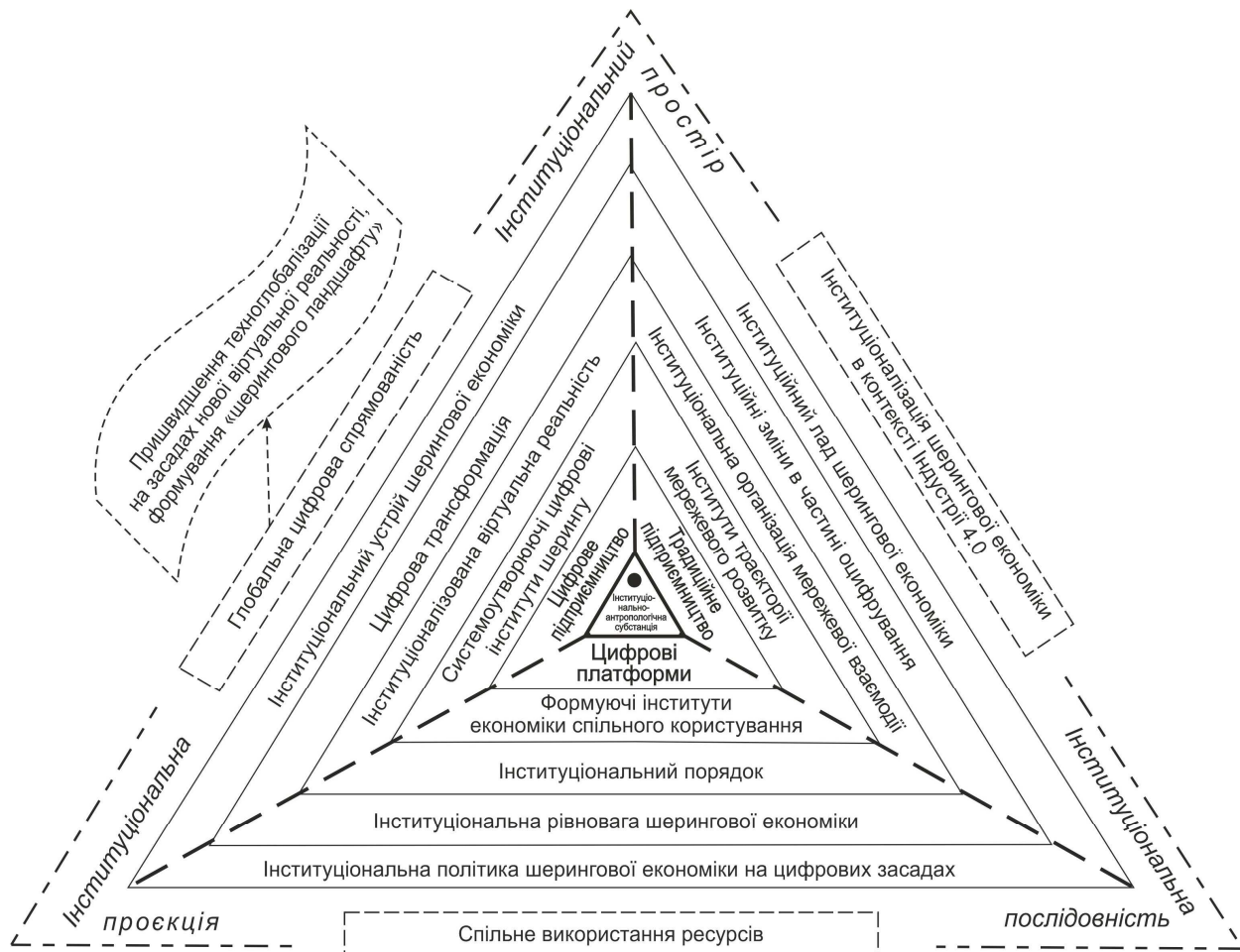

Рис. 1. Інституціональний модус шерингової економіки України в умовах віртуальної реальності
(розробка авторів)

Вважаємо, що економіка спільного споживання в Україні повинна формуватись у рамках ланцюгових зв'язків на зразок:

- ✓ “ідея – цифрове виробництво – ринок інновацій”;
- ✓ “е-влада – е-бізнес – Суспільство 5.0”;
- ✓ “знання – цифрові вміння – цифрові навички – цифрові компетенції – Освіта 5.0 – креативний, висококваліфікований працівник”;
- ✓ “традиційне підприємництво – інноваційне підприємництво – цифрове підприємництво”;
- ✓ “конкуренція – кооперація – колаборація”;
- ✓ “добровільні фінансові вливання (наприклад, “бізнес-ангелів”) – дофінансування територій інноваційного розвитку”;
- ✓ “неформальні звичаї, традиції – формальні норми, правила, закони”;
- ✓ “повноваження – ресурси – відповідальність”;
- ✓ “деофшоризація – детіньовизація – деолігархізація – дерегуляція – децентралізація – демонополізація” (модель “бд”).

Проте ефективність шерингової економіки та її інститутів забезпечується лише за умови: конструктивного підходу до налагодження взаємодії цифрового бізнесу, е-науки та е-держави; підвищення якості правових інститутів; забезпечення високого рівня людського капіталу та формування цифрової людини. Тому, і надалі не менш важливою залишається інституціональна цифрова трансформація економіки, в напрямі становлення цифрового підприємництва, що функціонує б на віртуальних цифрових платформах, шляхом реформування системи існуючих інститутів й відносин, як “зверху”, так і “знизу”. Модернізація “зверху” передбачає створення державними інститутами регуляторів та інструментів реалізації і підтримки проектів шерингової економіки. Уряд країни має здійснювати цілеспрямовану політику підтримки інституціональних перетворень задля становлення шерингової економіки.

Модернізація “знизу” – являє собою поступову еволюцію економічних відносин відповідно до мотивації середніх їх учасників. У кожному з випадків створюються відповідні інститути розвитку цифрового підприємництва в економіці спільного користування [23]. Відповідальна державна політика, “розумні” податки, розвиток цифрової людини, її творчих, креативних здібностей та залучення капіталу, залишаються й сьогодні важливими умовами економічного процвітання цифрових платформ шерингової

економіки. Саме тому Україна потребує комплексної економічної, технологічної, соціальної і культурної цифрової трансформації [28, с. 35; 29, с. 32].

Причиною повільної становлення цифрового підприємництва та шерингової економіки в Україні, вважаємо той факт, що існуючі національні інститути цифрового розвитку створювалися в останні роки, з різним часовим лагом, за різними моделями, переслідуючи подекуди різну мету. Дані інститути не були частиною єдиного задуму, в зв'язку з цим вони важко суміщаються в рамках становлення шерингової економіки та не піддаються інтеграції в єдину вертикаль. Так, деякі з них обмежені по індустрії, віртуальній реальності, географічно або за стадіями інвестування цифрових проєктів. Окремі інститути шерингової економіки характеризуються неповноцінним володінням цифрових проєктів, відсутністю вільних коштів для їх реалізації, повною невідповідністю підходів та вимог до такого роду проєктів, що ставляться сучасними інститутами цифрового розвитку.

З цих причин, цифрова трансформація в умовах віртуальної реальності в Україні, має відбуватися у двох напрямках: вдосконаленні інститутів, проведенні інституціональних реформ в частині цифрового підприємництва; формуванні регуляторів й напрацюванні інструментів стимулювання розвитку цифрових платформ економіки спільного використання.

Поділяємо наукові погляди закордонних професорів Ю. Ковальчук, С. Полякова, І. Степного, щодо існування двостороннього зв'язку між економічним зростанням, формуванням шерингової економіки та якістю цифрових інститутів. Так, висока якість і рівень інститутів сприяють становленню цифрового підприємництва, а швидкий інноваційний ріст полегшує вдосконалення інститутів. Завдяки цьому, шерингова економіка має шанс не потрапити до "інституціональної пастки", якщо лишень вдасться ініціювати інноваційно-цифрове зростання. Якість інститутів пришвидшує цифрову трансформацію в країні, тим самим створюючи інституціональні можливості для роботи на віртуальних цифрових платформах шерингової економіки в цілому, і промислових відцифрованих підрозділів зокрема. При цьому, інституціональні перетворення повинні відповідати визначеним умовам, в яких вони відбуваються, серед них: цифровий характер економіки, що потребує відповідної інфраструктурної підтримки (наприклад, цифрові хаби, діджеталтехи, технопарки за активної участі коворінг-центрів); підвищення вимог до якості цифрової людини, зумовленої змінами в системі цифрової освіти та відцифрування охорони здоров'я й інших інститутів, що забезпечують позитивну динаміку в якості становлення Суспільства 5.0; підвищення ролі передових цифрових технологій, що призводить до росту попиту на них [13, с. 21–22].

Якість інститутів шерингової економіки в Україні створюється за рахунок інституціональних цифрових трансформацій на основі наступних процесів: оновлення (рекомбінація діючих/традиційних інститутів); створення (проєктування) нових інститутів цифрового розвитку; імпорт запозичених цифрових інститутів; цифрова трансформація існуючих неформальних інститутів спільного користування у нові формальні інститути (і навпаки); цифрова адаптація існуючих формальних інститутів спільного користування до нових неформальних (і навпаки).

Інституціоналізація шерингової економіки в Україні на основі комбінування вище вказаних процесів, піддається наступним загрозам: інституційний конфлікт, що виникає внаслідок дисфункції "імплантованого" цифрового інституту в умовах віртуальної реальності; посилення неоднорідності інституціонального середовища; можливість запозичення не тільки прогресивних, а й негативних рис цифрового інституту, що імпортується; неадекватність реалізації запозичених норм економіки спільного користування; суперечність між офіційними нормами цифрового підприємництва та сприйняттям їх у суспільстві; опортуністична і девіантна поведінка економічних суб'єктів цифрових платформ [30, с. 227].

Тож звісно постає логічне і зрозуміле запитання: А чи залишиться шеринг порушником спокою в економіці України? Або можливо почне еволюціонувати в бік традиційних бізнес-моделей? А це вже на наше переконання залежить від багатьох факторів, в тому числі зовнішніх. Зокрема, до прикладу, системи оподаткування. Принаймні, поки фізичні особи платять податків менше, ніж юридичні, – залишатися в межах шерингу буде вигідно всім гравцям. Окрім того, залишається і низка інших ризиків застосування шерингових моделей. Деякі з них ми зробили спробу представити в таблиці 2.

Таблиця 2.

Ризики застосування шерингових моделей для функціонування цифрового підприємництва

Моделі шерингу крізь призму використання ресурсів	Види ризиків, що виникають в результаті застосування шерингових моделей цифровими підприємствами				
	Пов'язані з протиправними діями третіх осіб	Пов'язані з фінансовим забезпеченням проєкту	Пов'язані з відтоком таємниць виробництва та ноу-хау	Пов'язані з відтоком інформації і характеристикою продукту	Недосягнення цілей цифрового проєкту у зв'язку з недоотриманням загальних характеристик продукту
Шеринг персоналу для цифрового підприємництва	Вище ринкового та галузевого рівнів	Відповідає ринковому та галузевому рівням	Високі	Високі	Відповідають ринковому та галузевому рівням
Шеринг обладнання для реалізації цифрового бізнесу	Відповідає ринковому та галузевому рівням	Відповідає ринковому та галузевому рівням	Відсутні	Відсутні	Відповідає ринковому та галузевому рівням
Шеринг ідей та технологічних рішень	Ризики всіх видів нижче ринкового та галузевого рівня				
Шеринг інженерних проєктних команд	Відповідає ринковому і галузевому рівням	Нижче ринкового та галузевого рівнів	Високі	Високі	Нижче ринкового та галузевого рівнів

(уточнено авторами на основі джерела 22, с. 28–29)

Цифрова трансформація, що спровокована швидким розвитком Індустрії 4.0 та становленням Індустрії Х.0 призвела до нових форм промислово-виробничої співпраці, до того ж з врахуванням нової віртуальної реальності. Якщо на початковому етапі шеринг планувався як деяка форма нових економічних відносин в секторі С2С, то в останні три роки ми спостерігаємо його потужну ефективність і в секторі В2В та ще й із застосуванням віртуальних цифрових платформ та становлення цифрового підприємництва. Спільне використання ресурсів дає нові імпульси економічного зростання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У підсумку варто зазначити, що до перспектив розвитку шерингової економіки в Україні слід віднести: світове зростання шерингового ринку; впровадження технології блокчейну для забезпечення прозорості та рівня безпеки діяльності учасників шерингових платформ. В даний час розвиток шерингових платформ йде шляхом створення цифрових екосистем та становлення цифрового підприємництва, які передбачають розробку спеціального середовища для реалізації цифрових ідей шерингової економіки.

Разом з тим, ми глибоко переконані, що на сьогодні є нагальна потреба у фокусуванні дослідницької уваги на з'ясуванні саме економічних ефектів та вказані організаційних вигод, що отримують всі учасники шерингової економіки, і ті які працюють на віртуальних цифрових платформах і ті, хто дає в користування своє обладнання, персонал, інженерні проєктні команди, ідеї та технологічні рішення. На основі цього пізнання ми зможемо обґрунтувати доцільність застосування всіх можливих форм шерингу в частині пришвидшеного становлення цифрового підприємництва в умовах віртуальної реальності.

Список літератури.

1. Авдокушин, Е.Ф., Кузнецова, Е.Г. (2019). Экономика совместного потребления: сущность и некоторые тенденции развития. *Экономический журнал*, 2 (54). С. 6-19.
2. Andrusiak, N.O., Kraus, N.M., Kraus, K.M. (2020). Digital Cubic Space as a New Economic Augmented Reality. *Sci. innov.*, V. 16. No. 3. pp. 92–105. <https://doi.org/10.15407/scine16.03.092>.
3. Andrusiak, N., Kraus, N., Savchenko, A., Iavich, M. (2019), Practices of Using Blockchain Technology in ICT under the Digitalization of the World Economy. *Proceedings of the International Workshop on Conflict Management in Global Information Networks (CMiGIN 2019)* co-located with 1st International Conference on Cyber Hygiene and Conflict Management in Global Information Networks. Lviv, Ukraine, November 29. pp. 80–89. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2588/paper8.pdf>. (assessed 10 January 2021).
4. Болдирева, Л.М., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2019). Цифрові компетенції в сфері вищої освіти: задум, реалізація, результат. *Держава та регіон. Серія: Економіка та підприємництво*, 1 (106), С. 4–9.
5. Boschma, R. (2005). Proximity and innovation: a critical assessment. *Regional Studies*, Vol. 39 (1). pp. 61–74.
6. Britchenko, I., Kraus, N., Kraus, K. (2019). University innovative hubs as points of growth of industrial parks of Ukraine. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*, 4 (31), С. 448–456.

7. Голобородько, О.П., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2019), Діагностика впливу R&D сектора вищої освіти на інновації підприємств в Україні. *Ефективна економіка*, 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6817> (дата звернення: 05.01.2020).
8. Криворучко, О.С., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Віртуальна реальність національного інформаційно-інноваційного простору. *Економіка та суспільство*, 14, С. 22–35. URL: <http://economyand.society.in.ua> (дата звернення: 14.01.2021).
9. Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Цифровізація в умовах інституційної трансформації економіки: базові складові та інструменти цифрових технологій. *Інтелект XXI століття*, 1, С. 211–214.
10. Краус, Н.М. (2019). *Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку*: монографія. К.: Аграр Медіа Груп.
11. Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Сучасні цифрові інформаційно-інноваційні технології в сфері фінансів, управління і адміністрування. *Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та протиріччя*: монографія. К. : Київський національний університет ім. Т. Шевченка; НДС “Центр економічних досліджень”; ТОВ “СІК ГРУП УКРАЇНА”. С. 469–487.
12. Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Які зміни несе в собі “Індустрія 4.0” для економіки та виробництва? *Формування ринкових відносин в Україні*, 9 (208), С. 128–136.
13. Ковальчук, Ю.А., Поляков, С.Г., Степнов И.М. (2013). Роль государственного регулирования и институциональной среды в условиях инновационной экономики. *Инновации*, 3 (173). С. 18–25.
14. Леоненко, П.М., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Дослідження і розробки у секторі вищої освіти: глобальні та національні тенденції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, Вип. 17, Ч. 1, С. 140–144.
15. Манжура, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2020). Економічна професійна освіта покоління цифрових людей в умовах функціонування інноваційно-підприємницьких університетів. *БІЗНЕС ІНФОРМ*, 3, С. 182–191. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_3_0_182_191 (дата звернення: 07.01.2021). DOI: 10.32983/2222-4459-2020-3-182-191.
16. Манжура, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2019), Професії майбутнього у віртуальній реальності інноваційно-цифрового простору. *БІЗНЕС ІНФОРМ*, 1, С. 132–138.
17. Манжура, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2019), Діагностика впливу досліджень та інноваційних розробок на трансфер технологій в Україні. *Ефективна економіка*, 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6873> (дата звернення: 10.03.2020).
18. Манжура, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2018). Наукові дослідження та інноваційні розробки у секторі вищої освіти. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 21, С. 17–28. URL: <http://www.global-national.in.ua/issue-21-2018> (дата звернення: 05.01.2021).
19. Marchenko, O., Kraus, N., and Kraus, K. (2020). The impact of servation on the results of economic digital entrepreneurship activities. *Ukraine in the context of global and national modern servisation processes and digital economy*: monograph, Praha: OKTAN PRINT, 265 p. (pp. 81–91). <https://doi.org/10.46489/UITCOG0909>.
20. Марченко, О.В., Краус, Н.М., Краус, К.М. (2020). Інноваційне підприємництво і цифровий бізнес: науково-економічна фіча розвитку та зміни в управлінні. *Ефективна економіка*, 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7779> (дата звернення: 10.01.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.8.
21. Odnorog, M., Kraus, N., Kraus, K. (2019). The features of entrepreneurial interactions in the interactions in the agricultural sector in terms of institutional transformation. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4, pp. 171–181. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/download/720/pdf> (дата звернення: 15.04.2020).
22. Ткаченко, Е.А., Рогова, Е.М. (2020). Шеринг инновационных ресурсов как фактор развития экономики совместного использования в индустриальном секторе СЗФО. *Материалы международного научного семинара ИНИР им. С. Ю. Витте. Экономическое возрождение России*, 4(66). С. 23–33. DOI: 10.37930/1990-9780-2020-4-66-23-33.
23. Шпикуляк, О.Г., Курило, Л.І. (2010). Інституціоналізація інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки. *Облік і фінанси АПК*, 3. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/970/35/> (дата звернення: 15.03.2021).
24. Sharing or paring? Growth of the sharing economy (2020). PwC. URL: <https://www.pwc.com/hu/en/kiadvanyok/assets/pdf/sharing-economy-en.pdf> (дата звернення: 20.03.2021).
25. The sharing economy: shared benefits. How the sharing economy is resharing business across Europe (2016). PwC. URL: <https://www.pwc.com/or/en/publications/specific-to-all-industries-index/future-of-the-sharing-economy-in-europe-2016.html> (дата звернення: 20.03.2021).
26. Our shared digital future. Buiding an inclusive, trustworthy and sustainable digital society (2018). *Report 2018. World Economic Forum*. pp. 48 URL: www.weforum.org (дата звернення: 27.03.2021).
27. Азрилиян, А.Н. (2010). *Большой экономический словарь*. 7-е изд., доп. М.: Ин-т новой экономики. 1472 с.
28. Kraus, N.M. (2014). An institutional basics of functioning of innovative economy in conditions of global challenges. *Institutionelle Grundlagen für die Funktionierung der Ökonomik unter den Bedingungen der*

Transformation: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel, Vol. 1. Hürnberg (Deutschland): Verlag SWG imex GmbH. pp. 34–36.

29. Краус, Н.М. (2012). Інноваційна діяльність як ефективна форма модернізації інноваційної економіки. *Тенденції управління фінансовими та інноваційними процесами в умовах ринкових перетворень*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (2 берез. 2012 р.). Вінниця: ВНТУ. С. 32–34.

30. Супрун, Н.А. (2009). *Еволюція вітчизняної моделі корпоративного управління: монографія*. К.: КНЕУ. 272 с.

References.

1. Avdokushyn, E.F., Kuznetsova, E.G. (2019), “Sharing Economy: Essence and Some Development Trends”, *Ekonomicheskyy zhurnal*, vol. 2 (54), pp. 6-19.

2. Andrusiak, N.O. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2020), “Digital Cubic Space as a New Economic Augmented Reality”, *Sci. innov.*, vol. 16, no. 3, pp. 92–105. <https://doi.org/10.15407/scine16.03.092>.

3. Andrusiak, N. Kraus, N. Savchenko, A. and Iavich, M. (2019), “Practices of Using Blockchain Technology in ICT under the Digitalization of the World Economy”, *Proceedings of the International Workshop on Conflict Management in Global Information Networks (CMiGIN 2019)* co-located with 1st International Conference on Cyber Hygiene and Conflict Management in Global Information Networks, Lviv, Ukraine, November 29, pp. 80–89, available at: <http://ceur-ws.org/Vol-2588/paper8.pdf>. (Accessed 10 Jan 2021).

4. Boldyreva, L.M. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2019), “Digital competencies in the field of higher education: design, implementation, result”, *Derzhava ta rehion. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 1 (106), pp. 4–9.

5. Boschma, R. (2005), “Proximity and innovation: a critical assessment”, *Regional Studies*, vol. 39 (1), pp. 61–74.

6. Britchenko, I. Kraus, N. and Kraus, K. (2019), “University innovative hubs as points of growth of industrial parks of Ukraine”, *Finansovo-kredytna diialnist: problem teorii i praktyky*, vol. 4 (31), pp. 448–456.

7. Holoborodko, O.P. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2019), “Diagnosis of the impact of higher education R&D on enterprise innovation in Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6817> (Accessed 5 Jan 2020).

8. Kryvoruchko, O.S. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “Virtualna realist natsionalnoho informatychno-innovatsiynoho prostoru”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 14, pp. 22–35, available at: <http://economyand.society.in.ua> (Accessed 14 Jan 2021).

9. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “Digitalization in the context of the institutional transformation of the economy: the basic components and tools of digital technologies”, *Intellect of the XXI century*, vol. 1, pp. 211–214.

10. Kraus, N.M. (2019), *Innovatsijna ekonomika v hlobalizovanomu sviti: instytutsional'nyj bazys formuvannia ta traiektoriia rozvytku* [Innovative economy in a globalized world: institutional basis of formation and development trajectory], Agrar Media Group, Kyiv, Ukraine.

11. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “Modern digital information and innovation technologies in the field of finance, management and administration”, *Ekonomichna stratehiia ta polityka realizatsii yevropeiskoho vektora rozvytku Ukrainy: kontseptualni zasady, vyklyky ta protyrychchia* [Economic strategy and policy of realization of European vector of development of Ukraine: conceptual bases, challenges and contradictions], Taras Shevchenko National University of Kyiv; VAT “Center for Economic Research”; SIC GROUP UKRAINE LLC, Kyiv, Ukraine, pp. 469–487.

12. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “What changes does Industry 4.0 bring to the economy and production?”, *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 9 (208), pp. 128–136.

13. Kovalchuk, Yu.A., Polyakov, S.G., Stepanov, I.M. (2013), “The role of government regulation and the institutional environment in an innovative economy”, *Innovatsii*, vol. 3 (173), pp. 18–25.

14. Leonenko, P.M. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “Research and development in the higher education sector: global and national trends”, *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 17, no. 1. pp. 140–144.

15. Manzhuira, O.V. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2020), “Economic professional education of the generation of digital people in the conditions of functioning of innovative and entrepreneurial universities”, *BIZNES INFORM*, vol. 3, pp. 182–191, available at: https://www.business-inform.net/article/?year=2020&abstract=2020_3_0_182_191 (Accessed 07 Jan 2021). DOI: 10.32983/2222-4459-2020-3-182-191.

16. Manzhuira, O.V. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2019), “The professions of the future in the virtual reality of the innovation-digital space”, *BIZNES INFORM*, vol. 1, pp. 132–138.

17. Manzhuira, O.V. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2019), “Diagnosis of the impact of research and innovation on technology transfer in Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6873> (Accessed 10 Jan 2020).

18. Manzhuira, O.V. Kraus, N.M. and Kraus, K.M. (2018), “Research and innovation in the higher education sector”, *Hlobalni ta natsionalni problem ekonomiky*, vol. 21, pp. 17–28, available at: <http://www.global-national.in.ua/issue-21-2018> (Accessed 05 Jan 2021).

19. Kraus, N. Kraus, K. and Marchenko, O. (2020), "The impact of servation on the results of economic digital entrepreneurship activities", *Ukraine in the context of global and national modern servisation processes and digital economy: monograph*, OKTAN PRINT, Praha, Czech Republic, pp. 81–91. <https://doi.org/10.46489/UITCOG0909>.
20. Marchenko, O. Kraus, N. and Kraus, K. (2020), "Innovative entrepreneurship and digital business: scientific and economic features of development and changes in management", *Efektivna ekonomika*, vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7779> (Accessed 10 Jan 2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.8.
21. Odnorog, M. Kraus, N. and Kraus, K. (2019), "The features of entrepreneurial interactions in the interactions in the agricultural sector in terms of institutional transformation", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4. pp. 171–181, available at: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/download/720/pdf> (Accessed 15 Apr 2020).
22. Tkachenko, E.A. and Rogova E.M. (2020), "Sharing of innovative resources as a factor in the development of a shared economy in the industrial sector of the Northwestern Federal District". *Materialy mezhdunarodnogo nauchnogo seminaru INIR im. S.Yu. Vitte. Ekonomicheskoe vozrozhdenie Rossii*, vol. 4(66), pp. 23–33. DOI: 10.37930/1990-9780-2020-4-66-23-33.
23. Shpykuliak, O.H. and Kurylo, L.I. (2010), "Institutionalization of innovation in the agricultural sector of the economy", *Oblik i finansy APK*, vol. 3, available at: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/970/35/> (Accessed 15 March 2021).
24. "Sharing or paring? Growth of the sharing economy" (2020), *PwC*, available at: <https://www.pwc.com/hu/en/kiadvanyok/assets/pdf/sharing-economy-en.pdf> (Accessed 20 March 2021).
25. "The sharing economy: shared benefits. How the sharing economy is resharing business across Europe" (2016), *PwC*, available at: <https://www.pwc.com/or/en/publications/specific-to-all-industries-index/future-of-the-sharing-economy-in-europe-2016.html> (Accessed 20 March 2021).
26. "Our shared digital future. Buiding an incluve, trustworthy and sustainable digital society" (2018), *Report 2018. World Economic Forum*, pp. 48, available at: www.weforum.org (Accessed 27 March 2021).
27. Azriliyan, A.N. (2010), *Bolshoy ekonomicheskii slovar* [Big Dictionary of Economics], Moskov: Institute of New Economy.
28. Kraus, N.M. (2014), "An institutional basics of functioning of innovative economy in conditions of global challenges", *Institutionelle Grundlagen für die Funktionierung der Ökonomik unter den Bedingungen der Transformation: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel*, vol. 1. Hürnberg (Deutschland): Verlag SWG imex GmbH, pp. 34–36.
29. Krpayc, H.M. (2012), "Innovative activity as an effective form of modernization of innovative economy", *Tendentsii upravlinnia finansamy ta innovatsiynomy protsesamy v umovakh rynkovykh peretvoren* [Trends in financial and innovation management in the conditions of market transformations], Vinnytsia: VNTU, 2 March 2012, pp. 32–34.
30. Suprun, N.A. (2009), *Evoliutsiia vitchyznianoï modeki korporatyvnoho upravlinnia* [Evolution of the domestic model of corporate governance], Kyiv: KNEU.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2021 р.